

Motion

1980/81:1131

av Hans Lindblad
om redovisning av protektionistiska åtgärders konsekvenser

Regeringen framlägger någon gång direkt protektionistiska förslag, exempelvis höjda grönsakstullar. På goda grunder är dock sådana förslag ganska sällsynta.

Vanligare är förslag som skulle kunna betecknas som indirekt protektionistiska, eftersom de syftar till att genom andra medel än handelshinder och liknande tillfälligt eller permanent upprätthålla en produktion som inte är konkurrenskraftig. Vissa sådana åtgärder kan vara starkt motiverade av sysselsättningsskäl eller beredskapsskäl. Andra åtgärder kan vara mindre motiverade eller rent av olämpliga. Även om utgångspunkten måste vara att det svenska näringslivets konkurrenskraft skall upprätthållas och subventioner till icke livskraftig produktion undvikas måste varje sådan fråga bedömas med hänsyn till de argument som finns i det enskilda fallet.

I den här motionen skall endast aktualiseras en principfråga rörande det beslutsunderlag riksdagen tillställs, då förslag om vad som här kallats protektionistiska eller indirekt protektionistiska åtgärder framläggs.

I flertalet fall motiveras sådana åtgärder med sysselsättningsskäl. Det fall där stödet till ett företag eller en bransch endast avser att underlätta anpassningen under en kortare övergångstid är mindre intressant. Men i det fall där stödet skall utgå under en något längre tid eller rent av vara permanent måste man uppmärksamma att sysselsättningseffekterna är både positiva och negativa. De effekter som regelmässigt redovisas för riksdagen och som spelar en stor roll i den politiska debatten är de positiva sysselsättningseffekterna, som är lätt iakttagbara i det eller de företag som subventioneras.

De negativa sysselsättningseffekterna är inte lika lätta att observera. De uppstår t. ex. genom att en direkt eller indirekt protektionistisk åtgärd medför en något högre inflationstakt än vad som annars skulle vara fallet. Inflationstakten påverkar vår utländska konkurrenskraft, dvs. den faktor som är av störst betydelse när det gäller att arbetslöshet i Sverige skall kunna undvikas.

En negativ sysselsättningseffekt kan också uppkomma därigenom att subventionen ökar budgetunderskottet, vilket leder till en något högre räntenivå, något som bromsar näringslivets investeringar och därigenom minskar sysselsättningen. Den ökning av budgetunderskottet som inträffar kan också leda fram till ytterligare, i och för sig oönskade, besparingar i någon offentlig verksamhet, varigenom sysselsättningstillfällen bortfaller. Resultatet kan också bli att någon produktiv statlig investering ställs in, vilket

kan leda till tråkiga sysselsättningseffekter både på kort och lång sikt.

De negativa sysselsättningseffekterna kan även uppkomma genom att det subventionerade företaget har något inhemskt konkurrentföretag i samma bransch eller har någon konkurrent i en annan bransch, om t. ex. råvaran, varvid resultatet kan bli att sysselsättningsproblemet i stället uppstår i dessa andra företag. Om dessa företag då är mindre eller belägna på orter där de inte har så stor betydelse för den samlade sysselsättningen, så kommer den negativa sysselsättningseffekten aldrig att uppmärksammas politiskt. Dessamma kan vara fallet om den negativa sysselsättningseffekten är av så pass begränsad omfattning att människor visserligen blir utan arbete men att detta inte påverkar det drabbade företags drift som helhet.

Negativa sysselsättningseffekter kan uppkomma även därigenom att en subvention försämrar arbetsmarknadens funktionssätt. Andra företag kan ha svårt att rekrytera arbetskraft, och de kan råka ut för att inte kunna öka sin produktion av den enkla orsaken att människor som skulle vilja flytta över dit befinner sig i ett subventionerat företag på ett annat håll i regionen.

Ytterligare en negativ sysselsättningseffekt kan uppkomma genom att någon av våra många exportbranscher blir föremål för utländska repressalier. Restriktionerna mot skoinporten gav sådana följder.

Det som hittills sagts gäller negativa sysselsättningseffekter inom Sverige. Särskilt direkt protektionistiska åtgärder är ägnade att vålla negativa sysselsättningseffekter utomlands. Här skall, när det gäller den delen av problemet, endast understrykas att i en del fall får dessa negativa sysselsättningseffekter utomordentligt svåra sociala följder. Detta gäller i de fall en protektionistisk åtgärd riktas mot ett u-land. Genom att produktionstekniken där oftast är annorlunda innebär ett "räddat" jobb i Sverige ibland att en hel rad människor blir arbetslösa i något fattigt land, där arbetslöshetsförsäkring och andra sociala trygghetsanordningar helt saknas. Protektionismen övergår här från att inte bara vara oekonomisk till att bli rent asocial. Dessutom är det alltså så att det jobb man tror sig "rädda" i Sverige kanske inte alls räddas, eftersom några av de negativa sysselsättningseffekter inom Sverige som ovan beskrivits uppstår. En protektionistisk åtgärd kan sålunda leda till omfördelningar av sysselsättning inom Sverige, där nettoeffekten är en ökad arbetslöshet i vårt land, samtidigt som den skapar arbetslöshet i ett fattigt land där de sociala följderna blir särskilt allvarliga.

När förslag om direkt eller indirekt protektionistiska åtgärder föreläggs riksdagen saknas regelmässigt information om de konsekvenser som här antyts. Information om de positiva sysselsättningseffekterna lämnas alltid.

Som påpekades inledningsvis är det naturligtvis inte alltid som de negativa konsekvenserna av en sådan här åtgärd överväger. Men i det fallet där de negativa konsekvenserna är stora är det ett rimligt krav att riksdagen informeras om detta i propositionen (för den händelse propositionen över

huvud taget skulle kunna framläggas ifall denna information lämnades).

Det krav som rimligen skulle kunna ställas är att varje förslag från regeringen om tullar, industrisubventioner och andra mer eller mindre protektionistiskt inriktade åtgärder innehåller dels uppgifter om de positiva sysselsättningseffekter i Sverige som man eftersträvar, dels en beräkning av omfattningen av de negativa sysselsättningseffekterna. Om det gäller någonting som riktar sig mot ett eller flera utvecklingsländer bör denna beräkning också omfatta effekterna på sysselsättningen i dessa länder.

Den invändning som kan framföras är naturligtvis att det är svårt att mer exakt ange storleken på de negativa sysselsättningskonsekvenserna. Men att en viktig del av beslutsunderlaget är svar att uttrycka med hjälp av exakta siffror får inte leda till att denna del av beslutsunderlaget helt saknas, vilket nu ofta är fallet. Det bör därför kunna krävas att man gör en mer överslagsmässig beräkning av den ungefärliga storleken av de negativa sysselsättningseffekterna. Man får då utgå från en enklare ekonometrisk modell och göra en teoretisk beräkning av effekterna på sysselsättningen av olika tullar, industrisubventioner och liknande. Med denna som utgångspunkt bör man kunna få fram en bedömning av även den negativa sysselsättningseffekten. Denna måste visserligen vara mycket ungefärlig, men den kan fylla den viktiga funktionen att upplysa om förekomsten och storleken av även dessa effekter på sysselsättningen.

Att konstruera en modell för denna typ av redovisningar till riksdagen av vissa förslags konsekvenser kan kräva visst utredningsarbete, men sedan detta utförts bör informationen i princip kunna lämnas i varje proposition som innehåller förslag av denna innebörd.

Med nuvarande ordning fattar riksdagen då och då av sysselsättningskäl beslut som innebär att andra människor blir arbetslösa. Visserligen är detta politiskt lättvindigt, eftersom de negativa sysselsättningseffekterna vanligen uppkommer genom olika indirekta ekonomiska verkningar av subventionerna. De människor som drabbas har därför sällan möjlighet att lägga märke till orsakssammanhanget. Men deras sysselsättning är inte mindre viktig än sysselsättningen i de företag som föranleder ingripandena i konkurrensen.

Med hänvisning till vad ovan anförts hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i denna motion anförts angående redovisning av hur protektionistiska åtgärder inverkar på sysselsättningen.

Stockholm den 27 januari 1981

HANS LINDBLAD (fp)